COMUNICAREA DIDACTICĂ ÎN EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT

DIDACTIC COMMUNICATION IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Rusănescu Alina Gabriela,
Școala Gimnazială Nr. 84, alina_rusanescu@yahoo.com

Abstract

Comunicarea didactică este o formă particulară a comunicării umane indispensabilă în vehicularea unor conținuturi determinate, specifice unui act de învățare sistemică și asistată. Aceasta presupune un raport bilateral între profesor și elev. Lucrarea are ca scop evidențierea importanței comunicării didactice în cadrul lecțiilor de educație fizică și sport prin prezentarea diferitelor forme și având aplicații la nivelul fiecărei verigi din cadrul planului de lecție. Această lucrare dorește să poată oferi mai multe informații specialiștilor din domeniu și tuturor celor interesați de importanța comunicării didactice în educație fizică și sport.

Cuvinte Cheie*: comunicare didactică, educație fizică și sport, elevi, forme de comunicare, profesori*

Abstract

Didactic communication is a particular form of human communication that is essential to convey determined contents. It can also be defined as an act that requires mutual relationship between teacher and student. The aim of the present thesis is to emphasize the importance of different forms of didactic communication during the Physical Education and Sports classes. This work wants to offer more information regarding the importance of didactic communication in Physical Education and Sports for the experts in area and for all those who are interested in this field.

Keywords: *didactic communication, physical education and sports, students, communication forms, teachers*

Introducere

Școala reprezintă un sistem complex care înglobează materii specifice nivelului de formare al elevilor. Educația fizică și sportul reprezintă un aspect deosebit de important în pregătirea tinerilor, cu atât mai mult cu cât actualul context al sănătății populației impune o rigoare în acest sens.

Din perspectiva *comunicării*, şcoala ocupă poziţia a doua după familie, iar lecţia de educaţie fizică, ca parte componentă a procesului de învăţământ, reprezintă atât un spaţiu de formare a relaţiilor, cât şi de destindere. Lecţia de educaţie fizică poate fi observată şi abordată ca un loc unde se formează în permanenţă relaţiile interumane. Acest spaţiu viu evoluează şi se transformă în funcţie de stările cotidiene ale fiecăruia

dintre membrii grupului. Aşadar, această materie trebuie privită ca fiind un spaţiu al relaţiilor interpersonale de tipul profesor-elev, elev-elev sau elev-profesor.

Ca şi în alte activităţi, în educație fizică și sport, oamenii folosesc forme de comunicare variate, verbale sau nonverbale. Deşi răspunsurile sunt de natură motrică, limbajul este un principal mijloc de instruire şi conducere a echipelor în competiţii, de comunicare a cunoştinţelor, a sentimentelor, intereselor sau trebuinţelor.

Comunicarea didactică

Comunicarea dintre educator (profesor) și cel educat (elev) ajută la transmiterea conținuturilor științifice cuprinse în curriculum, cât și la stabilirea relațiilor de management dintre profesor și elev, ca sistem condus. Rolul cadrului didactic este de a influența grupul pe care îl conduce, și anume de a provoca schimbări favorabile în comportamentul și atitudinile elevilor.

Comunicarea creează condiții de afirmare a identității, de inter-relaționare, de exprimare a sentimentelor și recunoaștere a competenței. De asemenea, reprezintă includerea în grup sau oferă semne de manifestare a autorității. Elevii transmit feed-back-ul necesar unei comunicări autentice prin toate cele menționate și astfel profesorul va alege metodele și mijloacele cele mai potrivite pentru a atinge obiectivele propuse (Pop, 2007).

Comunicarea didactică este una dintre formele comunicării (inter)umane prin care se vehiculează într-un cadru instituționalizat și asistat conținuturile unei discipline. Aceasta este o formă de activitate umană extrem de complexă, dar se bazează, în principal, pe transmiterea şi receptarea de semnificaţii (informaţii dotate cu sens). Implicând ideea de transmitere-receptare ne referim, de fapt, la dimensiunea relaţională a comunicării, în general şi a comunicării didactice în special. Această dimensiune relaţională nu mai trebuie privită în sens clasic, univoc-dinspre profesorul transmițător către elevul receptor-dată fiind diversitatea codurilor implicate în actul didactic (cuvânt, sunet, gest, imagine). În sens larg, prin ***comunicare*** înţelegem schimbul de mesaje între două sau mai multe persoane din cadrul unei organizaţii, în vederea realizării obiectivelor, sau mai simplist, un schimb de mesaje între un emitent şi un receptor (Negulescu, 2007).

Astăzi, meseria de profesor nu presupune numai a te adresa unuia sau mai multor elevi, ci şi a schimba informaţii cu aceştia, a şti să-i asculţi, să-i calmezi, să-i motivezi şi remotivezi sau să mediezi diferite situaţii.

De-a lungul anilor, s-a putut observa faptul că o comunicare armonioasă, alături de capacitatea de a asculta, înţelege, tolera, de a avea răbdare şi completată de respectul reciproc, favorizează relaţii interumane pozitive. În opoziţie se află comunicarea defectuoasă sau absenţa schimbului de informaţii care generează incomprehensibilitate, neînţelegere, blocaje, comportamente negative şi deci, dificultăţi în a învăţa. Transmiterea unidirecţională a cunoştinţelor nu ţine cont de elev, nepermiţându-i acestuia să se exprime şi ignoră existenţa emoţiilor acestuia, astfel încât elevul nu mai are posibilitatea să înveţe să se cunoască.

Clasificarea formelor de comunicare în Educaţie Fizică şi Sport

A comunica înseamnă a te exprima verbal, paraverbal şi nonverbal. Transmiterea mesajelor poate fi facilitată prin realizarea unei legături între mesajele verbale, paraverbale şi cele nonverbale. În ciuda faptului că limbajul nonverbal este cel care predomină, este necesar să acordăm o importanţă particulară celui care reprezintă inima comunicării verbale: cuvântul (Radiola, 2017).

În clasificarea metodelor de instruire specifice domeniului de educaţie fizică şi sport, se regăsesc ***metodele de comunicare.*** Acestea se bazează pe discursul vebal sau în scris, după cum urmează (Şerbănoiu, 2003):

- descrierea;
- explicaţia;
- conversaţia;
- comunicarea prin discursul scris.

În relaţia de comunicare pe care o stabileşte cu elevii, profesorul trebuie să ţină cont de o serie de reguli: să nu-i jignească sau să îi trateze diferențiat, să aibă o atitudine unitară, identică pentru toţi elevii, să accepte personalitatea fiecăruia, aşa cum este şi să facă eforturi de a face educaţia fizică accesibilă şi plăcută de toţi elevii (Stănescu, 2005).

O serie de avantaje găsim şi din utilizarea unei comunicări la persoana întâi. Aceasta este centrată către persoana care le formulează, respectiv pe conducătorul procesului instructiv educativ şi nu se aruncă vina pe nimeni; prin mesajele transmise i se comunică elevului – verbal şi nonverbal că este respectat. De altfel, acest tip de comunicare este specific unei relaţii bazate pe respect.

Comunicarea verbală (CV)

Acest tip de comunicare este codificată și transmisă prin enunțuri care au la bază unitatea minimală, semnificativă, numită cuvânt. Comunicarea verbală este ***orală*** sau ***scrisă***, iar canalele sunt auditive şi / sau vizuale. Ambele tipuri sunt la fel de frecvente. Comunicarea scrisă poate include și alte forme sau manifestări ale comunicării interumane: comunicare lateralizată, publică, referenţială, atitudinală, la fel cum comunicarea orală poate subscrie şi comunicarea interpersonală, publică, subiectivă etc.

După G. Dina, (2014) comunicarea verbală se bazează pe codificarea mesajelor prin intermediul cuvintelor. În funcție de canalul de comunicare utilizat în vederea transmiterii cuvintelor, se disting două forme ale comunicării verbale:

- comunicarea orală, care folosește canalul auditiv pentru transmiterea mesajului codificat prin cuvântul vorbit;
- comunicarea scrisă, care folosește canalul vizual pentru transmiterea mesajului codificat prin cuvânt scris și canalul tactil, kinestezic și kinezic pentru redactarea mesajului. Acesta implică manevrarea instrumentului de scris pe care trebuie să îl simtă și să îl manevreze pe coordonate foarte precise corespondente formei literelor).

În cadrul lecției de educație fizică și sport, avem următoarele forme de manifestare a comunicării orale:

- salutul, prezența, prezentarea temelor de lecție;
- comanda specifică asociată cu fiecare verigă a lecției;
- terminologia specifică acțiunilor de pe loc efectuate în veriga de organizare a colectivului;
- terminologia specifică acțiunilor din deplasare și variantelor de mers și alergare efectuate în veriga de pregătire a organismului pentru efort;
- terminologia specifică trecerii în coloana de gimnastică în cadrul verigii de influențare selectivă a aparatului locomotor;
- terminologia specifică complexelor de dezvoltare fizică armonioasă care include poziții de bază și derivate, mișcări la nivel segmentar, direcții-planuri – axe de execuție a mișcărilor; numărătoare specifică execuției complexelor de dezvoltare fizică armonioasă; corectări efectuate pe numărătoare cu păstrarea ritmului; indicarea direcției de acționare pentru următorul timp;
- terminologia specifică temelor de lecție din ramurile sportive abordate; explicația care presupune descrierea într-o terminologie adaptată a exercițiilor; efectuarea corectărilor imediate în cazul execuțiilor greșite;
- terminologia specifică exercițiilor de stretching și a celor de revenire a organismului după efort (Sabin et al., 2014).

Comunicarea paraverbală (CPV)

Comunicarea paraverbală este o comunicare inferentă, întrucât se asociază și se suprapune comunicării verbale prin forme de manifestare cu semnificații aparte, cum ar fi caracteristicile vocii sau de pronunție. Referindu-ne la pauzele în vorbire, menționăm că o formă a acestora este tăcerea. Din punct de vedere didactic, manifestarea comunicării didactice numită tăcere este un element deloc de neglijat.

Fiind de asemenea şi un orator, o mare parte a mesajului transmis de profesor elevilor se distribuie prin intermediul vocii. Cu toate acestea, profesorul se află în dificultate în ceea ce priveşte instrumentul său de lucru: 18 ore pe săptămână sau mai mult, în condiţii dificile de cale mai multe ori: clase numeroase, elevi neatenţi, acustică slabă a sălii, ore în aer liber. Tonul vocii are de asemenea, un rol foarte important. Profesorul nu trebuie să fie nici prea aspru - acest lucru putând induce teamă, dar nici prea timid sau neconvingător - elevii putând crede că profesorul nu este sigur pe ceea ce urmează să spună (Stănescu, M., 2005).

Întrebarea care se ridică este legată de cum poate profesorul să comunice, să capteze sau să motiveze elevii dacă vocea sa este obosită, slabă, monocordă sau aproape inexistentă la sfârşitul zilei? În acest sens, în urma unui studiu desfăşurat în Franţa (Blanc, A. & Mézighan, S., 2000) a rezultat ideea conform căreia profesorii ar trebui să participe la stagii conduse de specialişti în controlul vocii, şi de ce nu, parcurgerea unor cursuri de educaţie vocală.

Câteva reguli ale paraverbului sunt (Șerbănoiu & Tudor):

- volumul vocii, de preferat să varieze pe parcursul unei lecții în funcție de situațiile create;
- ritmul vorbirii, subordonat ambianței, trebuie să evite monotonia și să susțină demonstrația profesorului sau exersarea elevului;
- poate scădea în cazul explicațiilor, recomandărilor intenției de a induce calmul și relaxarea etc;
- tonalitatea vocii variază în funcție de situație, de la cea fermă cerută de comandă, la cea puternică din timpul conducerii sau scăzută impusă de momente de explicații, recomandări etc;
- articularea cuvintelor (dicția), importantă pentru claritatea mesajului;
- intonația, cu scopul accentuării sau nuanțării mesajului sau momentelor-cheie dintr-o acțiune motrică.

Comunicarea nonverbală (CNV)

Informația codificată verbal poate fi însoțită și de elemente de kinezică, proxemică, mimică, pantomimă, gestică - atât din partea emițătorului, cât și a receptorului. Specialiștii agreează tot mai mult ideea că o parte din achizițiile noastre fundamentale de comportament, învățate intuitiv sunt forme de comunicare ale efectelor și emoțiilor. Privirea, orientarea corpului, distanța dintre protagoniștii unei comunicări, aprecierea acestei distanțe în vederea începerii, susținerii sau terminării unei comunicări sunt forme ale comunicării nonverbale care se dezvolta în timp și care ne însoțesc în toate situațiile, în societate, la scoală, acasă. Fără aceste forme complementare de comunicare, individul, nu și-ar putea exercita în conformitate cu sine, nici forma primordială de comunicare, cea verbală (Oniciuc, 2011).

Comunicarea nonverbală este prezentă pe tot parcursul lecției de educație fizică, fiind folosită pe rând de către profesor: demonstrație, semnale sonore sau gestuale și de către elev: exersare. Aceasta presupune transmiterea informației prin intermediul privirii, gesturilor, corpului sau actelor motrice, după un cod al mișcărilor, nu întotdeauna conștient, dar posibil de controlat.

În această arie a comunicării, pot fi definite două modalități de exprimare nonverbală:

- *Comunicarea gestuală*, care la subiecții obișnuiți are un rol de susținere și completare a celor comunicate verbal, în timp ce pentru persoanele cu nevoi speciale (cei cu deficiențe auditive și de vorbire) reprezintă baza exprimării și a înțelegerii.
- *Comunicarea de acțiune și comportamentală* presupune o exprimare prin mișcări de o mai mare complexitate, conduite motrice, care au semnificații în sfera ideilor, stărilor și atitudinilor (Bruja & Rusu, 2015).

În lecția de educație fizică, găsim foarte multe asemenea exemple. Aceste gesturi, acte și acțiuni motrice se constituie, pe rând, în informații când sunt utilizate de profesor în demonstrații sau în răspunsurile elevilor când sunt executate de aceștia. Ultimele pot fi

considerate informații de feed-back pentru profesori, în funcție de care își reglează acțiunile viitoare. Prin experiența dobândită de-a lungul acestor lecții se formează și limbajul specific (motric) necesar în dialogul din cadrul lecțiilor de educație fizică și sport.

După E. Verza, citat de R. Bejan și C. Costache în „Ghid de comunicare mimico–gestuală pentru profesorii de educaţie fizică", comunicarea totală înglobează cele două forme de limbaj, verbal şi nonverbal, ceea ce înseamnă o exprimare deplină a tuturor intenţiilor subiectului, odată cu creşterea resurselor de înţelegere a celor din jur, de interacţiune şi adaptare la mediul psihosocial.

Astfel, ajungem să ne gândim şi la cei care au o serie de deficienţe şi care trebuie instruiţi şi în domeniul educaţiei fizice şi sportului. Cum s-ar realiza totuşi comunicarea cu cei cu deficienţe de auz? Răspunsul este foarte simplu: prin intermediul unui limbaj specific – limbajul mimico-gestual, pe care profesorul de educaţie fizică ce lucrează în şcoli speciale trebuie să şi-l însuşească.

Concluzii

Analiza fenomenului comunicațional evidențiază o realitate de necontestat: comunicarea este un fenomen firesc, natural și universal, al cărui complexitate generează o multitudine de forme de manifestare. Acestea presupun conținuturi diferite, coduri specifice, diferite canale și modalități de producere.

Comunicarea didactică are o importanța nemărginită în cadrul lecțiilor de educație fizică și sport, fără de care nu ar fi posibile realizarea obiectivelor și a temelor propuse, precum și scopul propriu-zis, acela de învățare, de transmitere a cunoștințelor deținute de profesor către elevi.

Bibliografie

1. Bejan, R. & Costache, C. 2009. Ghid de comunicare mimico – gestuală pentru profesorii de educaţie fizică. Editura Didactică şi Pedagogică: București.
2. Blanc, A. & Mézighan, S. 2000. La leçon d`EPS: espace de relation et d`épanouissement de l`être humain. *Les cahiers EPS de l`academie de Nantes nr. 23, decembre.*
3. Bruja, E. & Rusu, E., 2015. Psihologia comunicării. Universitatea de stat din Tiraspol: Chișinău.
4. Dina, G. 2014. Comunicare în educație fizică și sport. Editura Sitech: Craiova
5. Negulescu, I. 2007. Sistemul de comunicare interumană. Sinteze Documentar – Bibliografice. Editura ANEFS: București.
6. Oniciuc, E., 2011. Tipuri de comunicare. Disponibil la: http://asociatia-profesorilor.ro/tipuri-de-comunicare.html.
7. Pop, C. 2007. Management educațional. Ipostazele manageriale ale profesorului de educație fizică și sport. Editura Oscar Print: București.
8. Radiola, D., 2017. Cultura Comunicării.

9. Sabin, I., Ciontescu, L. & Franciuc, P., 2014. Procesul de comunicare în lecția de educație fizică și sport. Disponibil la: http://www.academia.edu/17779614/PROCESUL_DE_COMUNICARE_%C3%8EN_LEC%C5%A2IA_DE_EDUCA%C5%A2IE_FIZIC%C4%82_%C5%9EI_SPORT.
10. Stănescu M. 2005. Managementul comportamentului în educaţie fizică. Editura Cartea Universitară: Bucureşti.
11. Şerbănoiu, S. & Tudor, V.2013. Teoria și metodica educației fizice și sportului. Editura ANEFS: București.
12. Şerbănoiu, S. 2003. Metodica educației fizice. Editura ANEFS: București.